

DE MOLES VAN DRUSUS

DOOR C. W. VOLLGRAFF

De mededeeling welke ik in November j.l. gedaan heb over den dijk van Drusus¹⁾ behoeft eene aanvulling ten gevolge van nieuwe vondsten en nieuwe waarnemingen. Bij de twee romeinsche inscriptiesteenen die te Herwen zijn gevonden, zijn thans nog vier romeinsche fragmenten gekomen, mitsgaders een voorwerp dat waarschijnlijk romeinsch is:

- 1e. een brokstuk tyisch romeinsch beton van uitstekende kwaliteit (0 m 24 × 0 m 23 × 0 m 10), samengesteld uit specie vermengd met kiezel en baksteengruis. Duidelijke sporen van bepleistering; spoor van profileering. Dit fragment moet van een romeinsch gebouw afkomstig zijn.
- 2e. een fragment van het bovenstuk van een kleine kalksteen romeinsche kolom met vierkanten kop. Nog hoog 0 m 155; kopdoorsnede 0 m 10. Boven en beneden rechthoekige doorgaten.
- 3e. de rechter benedenhoek van een romeinsch grafteeken van tufsteen, dat versierd was met een in hoog relief gebeeldhouwde naar voren gekeerde staande mannelijke figuur. Alleen de op onbeholpen wijze gevormde voeten zijn bewaard gebleven; de last van het lichaam rustte blijkbaar op

1) Zie Meded. Kon. Ned. Ak. v. Wetensch. Nieuwe Reeks, deel I, No. 12.

Nadien is verschenen: J. H. Holwerda, *De „moles Drusi”, Socius, Maandblad voor Leidse Gymnasiasten*, Kerstnummer 1938, p. 5—7; *Zwei neue Inschriftsteine aus Holland, Germania*, Januari 1939, p. 31—33. Dr. Holwerda heeft zich in deze onafhankelijk van mij geschreven opstellen op het standpunt geplaatst, dat de twee inscriptiesteenen van elders naar Herwen zijn gekomen, en dat de moles van Drusus bij gevolg elders gelegen heeft.

het rechterbeen. Nog hoog 0 m 22; nog breed 0 m 36; dik 0 m 215.

- 4e. de benedenhelft van een romeinsche statuette van tufsteen, voorstellende een halfnaakte Venus. De voeten en het onderste gedeelte der beenen ontbreken. De linker knie is gebogen en komt onder de plooiën van het gewaad naar voren, terwijl het lichaam in de heupen sterk naar links is gedraaid. Grof provinciaal werk. Nog hoog 0 m 285.
- 5e. een kalksteen kogel, aan één zijde een weinig afgeplat. Doorsnede 0 m 09; gewicht 890 G. Waarschijnlijk een romeinsche geschutkogel.

Deze nieuwe vondsten bevestigen, dat er bij Herwen een vindplaats van romeinsche oudheden is en dat er daar ook minstens één romeinsch gebouw heeft gestaan. Dit kon echter reeds op grond van het vroeger gevondene als zeker worden beschouwd. Het is dan ook niet in de eerste plaats om deze kleine vondsten bekend te maken, dat ik na zoo korten tijd op hetzelfde onderwerp terugkom. Aanleiding daartoe geven mij veeleer de belangrijke inlichtingen die ik onlangs mocht ontvangen van den burgemeester van Herwen en Aerdt, den Heer W. J. A. M. Bruns.

Er wordt in de nabijheid van Herwen naar grind gebaggerd door een maatschappij. De aanwezigheid in den bodem te dier plaatse van uitgestrekte grindbanken strekt ten bewijze, dat de Rijn eens zijn bedding hierheen had verplaatst. Door het baggeren zijn daar nu groote, diepe plassen ontstaan. Bij deze werkzaamheden stuit men op een 10 tot 12 m onder den waterspiegel liggend terrein dat geheel bezaaid is met brokken tufsteen, waarvan er mij enkele zijn vertoond. Op dit terrein zelf te baggeren is niet doenlijk; men gaat er dus om heen en het is aan den rand van het terrein, dat de bewuste voorwerpen en steenbrokken zijn opgevischt. De met steenen bedekte plek grond is naar schatting 200 m lang en 70 m breed.

Het staat voor mij vast, dat de door Drusus gebouwde krib, op den romeinschen grafsteen en in Tacitus' *Historiae* moles

genoemd, gelegen heeft daar waar nu deze opmerkelijke steenophooping is. Dit puin dat thans tien of meer meter beneden het grondwater wordt aangetroffen moet noodzakelijk hebben behoord tot een bouwwerk, niet aan den oever, maar op den bodem der rivier. Een puinmassa bestaande uit aangevoerde natuursteen, liggende in een oude Rijnbedding en hebbende afmetingen van 200 bij 70 m kan slechts afkomstig zijn van een reusachtige krib, wier bovenbouw door de kracht van het water (allicht ook ten deele door menschenhand) is vernield. De krib zal nagenoeg de aangegeven lengte, doch een veel geringere breedte hebben gehad dan 70 m. Zij is te beschouwen als zijdelings uiteengevallen. Hare fundeering zal waarschijnlijk in den vasten bodem onder de oude rivierbedding ongeschonden bewaard zijn gebleven. Het blijkt nu, dat het splitsingspunt van Waal en Neder-Rijn omtrent den aanvang onzer jaartelling niet daar gelegen heeft waar men het placht te zoeken. Tevens ziet men nu eerst goed, waar de benaming Oude Waal voor het water ten N. van de Bijlandsche Waard vandaan komt.

Het eerste wat nu te doen staat is de plek waar de moles van Drusus gelegen is geweest door duikers te doen onderzoeken.

